

6. Само још неколико речи о интелигенцији, интелектуалцима. Имам утисак да је држање интелигенције, особито у Загребу и Београду, једна од главних идеолошких компоненти ситуације, фактор који осетно опредељује духовни живот. У ком правцу ћемо усмерити наше способности и знање, коју тенденцију ће наш тег појачати, то није од малог значаја. Од судбинске је важности да наша снага не пада на страну национализма, да им не даје допунску тежину. Данас је лако и угодно бити националиста, за то није потребна особита храброст, нити интелектуални формат. Напротив, конформисти, духовни пигмеји, преко ноћи постају звезде на националистичком небу. Ако су привредни и политички фактори више заробљени непосредним интересима, на страни интелигенције је могућа већа еманципација критичке свести. Због тога концепције које траже *равнотежу национализма*, које хране национализам и када је на другој страни букнуо, не учвршћују Југославију. За нас је стога веома важан *смиао осуде национализма* у овој атмосфери нарушеног поверења. Да ли је то принципијелна осуда или оправдање да би се служило истим средствима, развио властити националистички програм? И када би се збијало оно што је крајње лоше, јачала тенденција ка самосталним државама, ми никако не смемо да увећавамо ту могућност. Дубоко сам убеђен у могућност да учвршћујемо Југославију помоћу властитог самоуправног дела које смо започели. За напредак нема ни друге алтернативе, ни других снага.

Треба свим бићем да тежимо да не падамо у замке национализма, да не бисмо дисквалификовали себе као интелектуалце. Многе умне главе ће од будућих генерација бити оштрије суђене него што нам то данас изгледа. Не дозволимо да нас упропашћују националистичке страсти и незнање.

Др Војислав Бакић: ЗАКОНОДАВСТВО КАО СРЕДСТВО ПОВЕЗИВАЊА

Објављени уставни амандмани нису коначно обликовани. Иако је њихова суштина, њихово језгро, иначе плод једног политичког договора, може се рећи већ политички прихваћено решење, низ питања чекају да на њих буде одговорено. Они могу бити критиковани, посебно кад се тиче појединих решења и то се и чини. Многи посматрају овакву уставну реформу песимистички, закључујући да она прети и нежељеним последицама. Указује се низ решења у уставним амандманима која воде даљем раздвајању наших република. На та и таква решења најчешће се и указује. Међутим, мени се чини да има места, шта више и да је неопходно, да говоримо о начинима и о средствима која су изражена у новим амандманима и која ће давати основу за даља приближавања и чак за интеграционе процесе.

Један наш познати предратни државно-правни писац је, говорећи о могућности федерализма у нас у то време (непосредно после Првог светског рата), истакао да тих услова нема, јер нема оних чинилаца без којих се не може замислити постојање једне савезне државе. Као један од њих,

важан чинилац кохезионе моћи, позивајући се на пример САД, као чврсте и успешне државне организације потпуно дорасле за највише и најтеже задатке како на пољу унутрашње, тако и на пољу спољне политике, означио је постојање изванредне партијске централизације. Та огромна земља са више од 200 милиона становника има две странке које су својом организацијом продрле у све државице североамеричког савеза и на тај начин служе као средство политичког уједињавања. У тадашњој држави није било ниједне такве политичке партије.

Треба, наравно, додати да нема сумње да је поред овог у САД дејствовао и други, економски чинилац, са још већом снагом, а тај чинилац је огромна моћ финансијског капитала и монопола за који није било федералних граница.

Ми такође имамо могућност да се ослонимо на два значајна чиниоца, који могу да имају и имају повезујућа дејства. С једне стране, то су Савез комуниста Југославије и Социјалистички савез радног народа Југославије као политичке организације које стварно покривају цело подручје Југославије, а с друге стране то је самоуправно друштво коме природно одговара јединствен економски систем и јединствено тржиште.

Но, задржао бих се најкраће на још једном такође важном чиниоцу кохезије који улази у област надградње, али има и велико повратно дејство на основу. Задржао бих се на потреби јединства правног система у циљу обезбеђења равноправности и правне сигурности грађана. При томе бих одмах учинио приговор садржини амандмана ХХИХ који је предвидео шта све федерација законодавно уређује изостављајући регулисање неких веома значајних односа. Као ове нарочито сматрам све грађанскоправне а посебно породично правне односе. Сматрам да би требало на крају тачке 3 амандмана ХХИХ додати и: уређује основне односе из брака и породице.

За све ово се могу навести бројни разлози и њих су скупштинске комисије за кодификацију грађанског и породичног права наводиле у предлозима за доношење Цивилног кодекса и Породичног законика. Ипак треба, изгледа, опет подсетити да смо с правом критиковали мозаички карактер права старе Југославије, нарочито у погледу правног уређења брака и породице. Поред осталог истицано је да је овакво законодавство у једној држави стварало неравноправност грађана и угрожавало правну сигурност. Уставни амандмани нуде нам исто решење. Међутим, у оквиру рада на кодификацији породичног права извршена је велика анкета и најквалификованији кворуми свих социјалистичких република и покрајина изразили су мишљење да би сви односи брака и породице требало да буду уређени јединственим закоником, остављајући републикама да уреде извесне особености. Досадашње искуство је показало да те особености нису такве и толике да би било нужно да свака република у целини правно регулише сва питања брака и породице.

Истовремено треба приметити да је решење садржано у амандману ХХИХ недоследно. Регулисање односа из брака и породице оставља се републичком законодавству. Међутим, предвиђа се да матичне књиге регулише законодавство федерације (тачка 9 Амандмана ХХИХ). На тај начин оно што је битно, што представља садржину, не регулише федерација, већ

оно што је небитно, што је у суштини само оквир чија су права садржина статусни брачни и породични односи. Иако упоређење није разлог, треба водити рачуна и о туђим искуствима, па треба приметити да су неке федерације, на пример, Швајцарска, или од социјалистичких Совјетски Савез све ове односе регулисале једним закоником.

За ово се могу навести многи други разлози. Додао бих да нас на то упућују и неки међународни уговори. Југославија је склопила конвенцију о престанку на брак, о минималној старости за склапање брака и регистрању брака, која је ступила на снагу 1964. године. Такође је склопила и конвенцију о остваривању алиментационих захтева у иностранству од 1965. године. Ови међународни уговори обавезују Југославију да уреди за цело своје подручје ове односе у складу са њима.

Напоменуо сам да досадашње искуство, нарочито у области породичног права, а посебно спроведене анкете у току поступка за ревизију и кодификацију породичног права показују да нема готово никаквих разлика у односу на решења битних питања из ове области. Штавише, републички закони који су донети на основу овлашћења Основног закона о браку и Основног закона о старатељству готово су потпуно истоветни. То све указује да нема потребе да се по сваку цену настоји на прављењу разлика и онде где их нема и где нема потребе за њима. Уколико неки други, превасходно политички разлози, не дозвољавају решење које је најразумније, најцелиходније и најкорисније за грађане, а то је јединствена кодификација, онда би требало настојати да се створе могућности путем уставних амандмана да се то постигне договорима између република и доношењем тзв. заједничких закона, по одређеном поступку који треба предвидети. То ће, вероватно, бити неопходно и за друге области. Тиме би се помагали процеси који воде јединственој правној заштити свих грађана на подручју Југославије, што је, нема сумње, спровођење принципа равноправности.

Мр Влајко Брајић: РАД ДРУШТВЕНИМ СРЕДСТВИМА

Хтео бих нешто да кажем о самоуправљању, које у амандманима и уставним променама треба да буде једна од основних тачака. О самоуправљању је било речи овде, а и управо завршеном Печујлићевом излагању.

Полазећи од развоја самоуправних друштвених односа и чињенице да је друштвена својина основа и гаранција самоуправљања, од посебног интереса су Амандмани XXI и XXII.

Мислим да овде посебно треба имати у виду: прво, уставну одредбу да је рад човека једини основ присвајања производа и управљања друштвеним средствима, и друго, да једино рад и резултати рада опредељују друштвени и материјални положај човека, што одређује однос грађана према друштвеним средствима, односно њихов положај према организацијама удруженог рада, с обзиром на гарантовано право на рад.